

PEIXERA

'Resclosa o presa en un riu o rierol', mot documentat des del S. XIII, i popular des de l'extrem NO. i el Ross. fins al Maestrat (encara que sigui poc usat en el cat. central). Com a fita extrema al Sud registrem *La Peixera* en el riu de les Roques a Vilanova d'Alcolea, ja quasi Pna. Cast. (XXVIII, 170.15).

Un deriv. en aparença evident és el nom de l'alta Ribagorça Barranc de *Peixerani*, gros afl. esq. de l'alta Ribera de St. Nicolau (V. més extensament en *TVBoí* II, 9-10). Forma sèrie amb altres dos noms de la Vall de Boí: *Travessani* i *Marcalani* (ibid. II, 5 i 22). La terminació de tots tres només s'explica juntament si d'acord amb el colorit bascoide de tota la toponímia d'allà, hi suposem el basc *andi* 'gran' d'on *barkal-andi*, i els altres dos, amb elements romànics. Cert que hi ha l'escrúpol de l'hibridisme, potser no decisiu. Per fugir-ne difícilment podrem pensar en un deriv. romànic de *peix*: la derivació no s'explica, per més que hi indueixi el nom de *Pescadors* que és el d'una de les dues branques altes del *Peixerani* i arbitrari pensar en quelcom d'indoeuropeu (per més que PISK- 'peix' ho sigui); i tampoc amb PASC 'peixer, pasturar' expliquen *-er-* ni hi lliguen els altres dos NLL en *-ani* (< basc ANDI). Tot plegat, hi ha raó per sospitar que l'hibridisme de tots tres topònims és secundari —en part, o bé del tot.

Marcelani pot estar per BARKAR-ANDI: dissimilació *r-r* > *r-l*, i assimilació *b-n* > *m-n*, tenint en compte el basc roncalès *barkar* «hondonada» (d'on *Ania-barkar-di-a* la gran clotada al peu del Pic de *Ania*, Echo i Ansó, *bercalada* «hondonada») (*DECat.* I, 642a32-38) (cf. encara ibid. nota 5: VERKARIA ibid. I, 660).

Peixerani es pot relacionar amb el basc *basō* diminutiu de *baso* 'bosquíria, malesa': d'on els NLL dels nostres alts Pirineus *Béixec* [Bexabe a. 839], *On. Cat.* II, 39.4; *Beixessarri* (II, 396b31 = labortà *Basu-sarri* «bosc fourré»), *Beixalís* i *Beixust* (II, 394, 397); i la influència de *peixera* i de *peix* responsable en *Peixerano* de la P i potser de *-er-*; però també hi ha motiu per sospitar que el mot *baixer* 'cingle' de l'alt Berguedà i Conflent (*DECat.* 556a46-52, *On. Cat.* II, 312b36-44) vingui d'un bascoide BAŠO-ARI més aviat que del romànic BASSUS.

En fi, fins i tot *Travessani* està tant o més relacionat amb el pre-romà *Tervén* (*TVBoí* II, 22) que amb el romànic TRANSVERSUS.

Peixerani, V. *Peixera*

PEIXONERA, *Plaça de la ~*

A Perpinyà (XXVII, 105.16), ja 1310 (*RLRV*, 101),

s'explica, perquè en el Rosselló usen la forma *peixó* en lloc de *peix* tal com oc. ant. *peisson* i fr. *poisson*, i així es deia *peixoners* per peixaters (*DECat.* VI, 376a5).

Pelabastons, *Pelabons*, *Pelagalls*, *-grinyó*, V. *Palafolls* *Pelacalç*, V. *Paracolls*

PÈLAG

PRON. *pēlek* 'gorga de riu o rierol' i 'bassal safareig' molt viu sobre tot en les comarques del centre i Migjorn del Princ., i Nord valencià, provinent del ll. PELAGUS 'aigües fondes (de riu o de mar)' antigament també a l'Alt Vallès i al NE.: «ipso *pelaco* --- in molino ---» a. 912 (*Cart. St. Cugat*) (*DECat.* VI, 392b52.393a11-30).

Avui sobretot vivaç cap al Migjorn: Barranc dels *Pelecs*, el gran barranc central del Montsant, que el solca (d'ESE. a ONO.) des dels cims culminants (*Roca Corbatera*), fins a desaiguar al riu Montsant davant de Margalef (1973, exc. 179; Iglésies S., *Guiés* I) és ple tot ell de grans basses i fondes gorgues, pron. *pēliks*. *Avenc dels Pēlaks* a St. Llorenç del Munt. Carreter dels *Pēlics*, veïnat agre. a Roda de Ter. Mas *Pēlags* o (Can *Pēlec*) a la Selva, mas gran te. Brunyola (6°23' × 41'55'). També en el P. Val., almenys a les comarques al Nord de la capital: *El Pēlec*, al Puig de Santa Maria, nom dels llavaners o safareigs públics (XXX, 4.19): ja el valencià Carles Ros (1764) notava que el pronuncien amb *è* oberta.

A l'E. Mj. el trobem més viu a les terres del cat. or.: a. 1152: «*Pēlec Púdet* de su en Olmels»; 1153: afr. de Vinaixa (Font Rius, *C. d. p.* §§ 8, 90); 1153: *Pēlec Sutirà*, com afr. de Espluga de Francolí.

Que ja existia en el romànic anterior a la invasió sarraïna ho veiem per NLL que passaren des del mossàrab pel filtre de l'àrab, sobretot l'important *Vimpēlec*, extens paratge rural de Les Garrigues, te. Torregrossa, de la sèrie dels noms on el romànic PINNA es canvià en *Bin* (confós amb el nom àr. del 'fill'), és sota una rocassa que deu dominar un bassal: PINNA PELAGI. *Alpelic* (oït *-lik*), nom d'una sèquia a Lliria. La *p* mostra que no és verament àrab, però transmès per l'àrab *sāqiya al pēlik* 'la sèquia del bassal' amb l'accent al final per la tendència de l'àrab vulgar.

Pelagret, V. *Palagret*

50

PELAIRIC

Can Pelairic (oït *ʃələprik* per Coromines) i *Solanes d'En Pelairic*, a Talteüll (xxv, 164.23; 168.2).

55

ETIM. Pelairic és una variant de *pelleric*, «costell, pal on lligaven el condemnat a la vergonya pública»,